

ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΠΤΩΝ

Πάτρα, 29/11^{ου}/2024
Αικατερίνη Καλέρη

Ανταποκρινόμενοι στο σχετικό αίτημα, που διατυπώθηκε από κάποιους από τους συμμετέχοντες στην πρώτη συνάντηση της 23^{ης} Νοεμβρίου, σας δίνουμε εδώ κάποιες διευκρινήσεις για τα σημεία ως προς τα οποία αξιολογούνται τα γραπτά.

Αξιολόγηση των γραπτών: σημεία αναφοράς (Προκήρυξη-Κανονισμός, σελ. 9)

- 1) Άμεση θεματική συνάφεια με το υπό εξέταση θέμα ή φιλοσοφικό ζήτημα.
- 2) Φιλοσοφική στοιχείωση του θέματος: ανάπτυξη επιχειρημάτων και τεκμηρίων.
- 3) Πειστικότητα και προσφορότητα των χρησιμοποιούμενων επιχειρημάτων.
- 4) Λογική συνέπεια και συνοχή του γραπτού.
- 5) Πρωτοτυπία και αυτοδυναμία σκέψης, λόγου και έκφρασης.

Βασικό ποιοτικό ζητούμενο του Διαγωνισμού είναι η ανάπτυξη αυτοδύναμης, συστηματικής και εμπειριστατωμένης αναστοχαστικής σκέψης και η παραγωγή αντίστοιχου φιλοσοφικού δοκιμιογραφικού λόγου.

Τα σημεία αναφοράς για την αξιολόγηση των δοκιμίων προσανατολίζονται προς αυτήν την ποιότητα του λόγου διευκολύνοντας τους/τις βαθμολογητές/τριες να την ανιχνεύσουν στα δοκίμια. Παράλληλα μπορούν όμως να αξιοποιηθούν και ως κατευθυντήριες γραμμές για την προετοιμασία των μαθητών και μαθητριών.

ΓΝΩΣΕΙΣ (σημείο 2: φιλοσοφική στοιχείωση)

Η αυτοδύναμη, συστηματική και εμπειριστατωμένη φιλοσοφική σκέψη προαπαιτεί βεβαίως γνώσεις! Αυτό σημαίνει γνώση εννοιών (*διαφοροποιημένες, όσο το δυνατόν ακριβείς έννοιες*, ικανότητα διάκρισης λεπτών διαφορών), γνώση *θεωριών*, γνώση *ζητημάτων ή ερωτημάτων που προκύπτουν από κάποια θεωρητική προσέγγιση* κλπ. Αυτού του είδους η ιστορική φιλοσοφική γνώση δεν είναι ωστόσο ο σκοπός του Διαγωνισμού, αλλά μάλλον προϋπόθεση, ώστε η σκέψη που θα αναπτύξει ο/η μαθητής/τρια να είναι δόκιμη και εμπειριστατωμένη.

ΕΣΤΙΑΣΗ (σημείο 1: άμεση θεματική συνάφεια)

Ετσι ο Διαγωνισμός με κανένα τρόπο δεν ισοδυναμεί με εξέταση φιλοσοφικών γνώσεων. Οι γνώσεις που θα αποκτήσουν οι μαθητές/τριες από τη μελέτη τους είναι μόνο το όχημα, πάνω στο οποίο θα κινηθούν για να αναλύσουν, κατανοήσουν στοχευμένα το ζήτημα που θα τους τεθεί. Σε κάθε σημείο της ανάπτυξης ο/η μαθητής/τρια θα πρέπει να αναρωτιέται για ποιο σκοπό γράφει ή αναφέρει κάτι και πώς σχετίζεται με το θέμα του και με τη θέση, στην οποία θέλει να καταλήξει.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η ανάπτυξη σε κάθε σημείο της πρέπει να έχει (στερεότυπα ή τεχνητά) αναφορές στη θεματική! Σημαίνει όμως, ότι γνώσεις, σκέψεις, επιχειρήματα, όσο απομακρυσμένα και αν είναι από το θέμα που έχει τεθεί, θα πρέπει ωστόσο να χρησιμεύουν στην πραγμάτευσή του και να μην αυτονομούνται σε μια ασύνδετη παράθεση συσσωρευμένης πληροφορίας.

ΑΥΤΟΔΥΝΑΜΗ ΣΚΕΨΗ (σημείο 5: αυτοδυναμία και πρωτοτυπία της σκέψης, λόγου και έκφρασης)

α) Ξεκινάει ήδη με την διαδικασία κατανόησης των κειμένων: την αυτενέργεια του μαθητή για ανά-γνωση του νοήματός τους, ώστε να παραγάγει με τη δική του κατανόηση, έστω σε αδρές γραμμές, το περιεχόμενο των φιλοσοφικών θεωριών, μέσα από την επεξεργασία των βασικών κειμένων.

[Όχι εξωτερικά δοσμένη – π.χ. από τον καθηγητή - πληροφόρηση για το περιεχόμενο των κειμένων, αλλά εξαγωγή του νοήματος μέσα από τη διαδικασία της ανάγνωσης. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν βοηθάμε στην προσπέλαση και στην κατανόηση ενός κειμένου! Το αντίθετο: καθοδηγούμε δίνοντας τα απαραίτητα κλειδιά, π.χ. προτείνουμε μια οπτική γωνία ή ένα βασικό ερώτημα, υπό το πρίσμα των οποίων μπορούν να διαβάσουν ένα κείμενο ή ακόμη και μια παράγραφο, επίσης εξηγούμε έννοιες, δίνουμε ιστορικά στοιχεία, στοιχεία ιστορίας των ιδεών κλπ..]

β) Εξελίσσεται με την ικανότητα χρήσης των εννοιών και των θεωριών για την περιγραφή και ανάλυση κάποιων φαινομένων της πραγματικότητας ή κάποιων δεδομένων απόψεων και θέσεων που τίθενται σε συζήτηση.

γ) Φθάνει έως τη συνδυαστική και δημιουργική ικανότητα αξιοποίησης των γνώσεων για τη διατύπωση μιας δικής μας κρίσης για ένα συγκεκριμένο φαινόμενο ή μια διατυπωμένη άποψη ή ένα συγκεκριμένο τρόπο αντιμετώπισης ενός ζητήματος ή για όποιο συγκεκριμένο θέμα τεθεί σε συζήτηση. Στο πλαίσιο αυτό ο συγγραφέας του δοκιμίου μπορεί να αντιπαρατίθεται με ορθολογικά επιχειρήματα και με άλλες απόψεις υποστηρίζοντας τη δική του.

δ) Η αυτοδύναμη κρίση μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο πρωτότυπη, αναλόγως της δημιουργικότητας, της τόλμης, της επινοητικότητας και της ευελιξίας της συνδυαστικής σκέψης κάθε μαθητή ή μαθήτριας και της ικανότητας σύνθεσης των επί μέρους γνώσεων στην συγκεκριμένη εφαρμογή τους, ώστε να παράγεται ενδεχομένως μια νέα συνεκτική θεώρηση που να ρίχνει νέο φως στο ζήτημα που εξετάζεται.

Σημείωση 1^η: Η «κριτική σκέψη» δεν είναι ταυτόσημη με την προσωπική «αξιολογική τοποθέτηση» κατά το αν «εγκρίνουμε» ή «δεν εγκρίνουμε» κάτι! Κριτική σκέψη, κρίση, έχουμε ήδη με την αυτοδύναμη εμπειριστατωμένη άποψη για το περί τίνος πρόκειται, δηλαδή με τη διάγνωση του ποιού ενός φαινομένου σε μια συγκεκριμένη συνθήκη (π.χ. ενός συγκεκριμένου συμβάντος σε ένα σχολείο, ενός ιστορικού γεγονότος) που θα κληθεί να αναλύσει και να κατανοήσει ο μαθητής. Μπορεί όμως, αν το θέμα προσφέρεται, να προχωρεί και σε αξιολογικές κρίσεις, όμως στη βάση επιχειρημάτων και εντός πλαισίου που θα πρέπει να διασαφηνίζεται. Η προσωπική τοποθέτηση δεν είναι έκφραση γούστου.

Σημείωση 2^η: Η «πρωτοτυπία» της σκέψης και των ιδεών δεν ανήκει σε ένα πεδίο πέραν της «κρίσης». Η πρωτοτυπία των προτεινομένων λύσεων ή ακόμη και ο οραματισμός είτε είναι μια εξαιρετική, ιδιαίτερα διαφωτιστική, γόνιμη (για την ανοκάλυψη νέων πτυχών ενός φαινομένου ή την εξεύρεση νέων λύσεων) καινοφανής κρίση είτε ερείδεται σε μια τέτοια. Δεν μπορεί να παραχθεί απλά στο κενό με την φαντασία.

Η πρωτοτυπία όμως δεν διδάσκεται (εάν υπήρχε μέθοδος, δεν θα υπήρχε πρωτότυπη σκέψη). Μπορεί όμως να καλλιεργηθεί, αν ενθαρρύνουμε το μαθητή να κατανοεί αυτοδύναμα, να κρίνει αυτοδύναμα, να εμπιστεύεται τα πορίσματα της δικής του διανοητικής προσπάθειας και να ακολουθεί τα ερωτήματα που του γεννώνται.

Σημείωση 3^η: Η ζητούμενη «πρωτοτυπία του λόγου και της έκφρασης» δεν είναι

ταυτόσημη με την 'πρωτότυπη γραφή' ως μανιέρα ή το προσωπικό ύφος γραφής ή τη χρήση ποιητικού λόγου, σχημάτων λόγου κατά παραγγελίαν κ.α. Ο λόγος είναι πρωτότυπος, όταν προέρχεται από αυτοδύναμη σκέψη, διότι τότε ο συγγραφέας αναγκαστικά θα αναζητήσει τις διατυπώσεις που θα εκφράσουν αυτό που ο ίδιος θέλει να πεί. Τούτο νοείται ως το αντίθετο της «αναπαραγωγής του λόγου άλλων», δηλαδή της παπαγαλίας ή της χρήσης στερεότυπων εκφράσεων ή της μηχανικής εφαρμογής κανόνων για την σύνδεση παραγράφων, στερεότυπων για την εισαγωγική πρόταση ή στερεότυπων για την καταληκτική πρόταση ή παράγραφο.

ΣΥΝΟΧΗ (σημείο 4: λογική συνέπεια και συνοχή)

Η ανάπτυξη μιας σκέψης που απαντά σε ένα ερώτημα ή που λύνει ένα πρόβλημα μέσα από μια ορθολογική διαδικασία ανάλυσης και επιχειρηματολογίας χαρακτηρίζεται από συνέχεια. Ο λόγος εδώ κινείται από μια αφητηρία και οδηγεί βαθμηδόν σε μια κατάληξη. Τα βήματα αυτής της πορείας οφείλουν να είναι επαρκώς αιτιολογημένα, ώστε να μπορεί να τα παρακολουθεί και ο αναγνώστης με τη σκέψη του. Η συνοχή του παραγόμενου λόγου προκύπτει από τη θεματική εστίαση και τη συνέπεια με την οποία ο συγγραφέας μεταβαίνει από τον ένα σταθμό της σκέψης του στον επόμενο, αποφεύγοντας ασύνδετα σχήματα, συνειρμικές παραθέσεις χωρίς κατεύθυνση, λογικά άλματα και κενά.

ΠΕΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ (σημείο 3: πειστικότητα και προσφορότητα επιχειρημάτων)

Η πειστικότητα των επιχειρημάτων εξαρτάται από το πόσο εύκολα η δύσκολα μπορούν να ανατραπούν. Και αυτό μπορεί να συμβαίνει εάν είτε οι γενικές παραδοχές που χρησιμοποιούνται είναι αβάσιμες, είτε τα επί μέρους στοιχεία που επικαλούμαστε δεν ευσταθούν είτε υπάρχουν σφάλματα στους συμπερασμούς. Απρόσφορα θα ονομάζαμε επιχειρήματα που δεν σχετίζονται επαρκώς με τις θέσεις που αξιώνουν να στηρίξουν ή τείνουν ακόμη και να τις αποδυναμώνουν. Και σε αυτήν την περίπτωση μειώνεται η πειστικότητα του λόγου.

Σημείωση 3^η: Η πειστικότητα δεν κρίνεται από το κατά πόσον συμφωνούμε εμείς με την σκέψη που εκτυλίσσεται στο γραπτό! Αντίθετα, όσο πιο πειστικά και πρόσφορα είναι τα επιχειρήματα που αναπτύσσει ο συγγραφέας τόσο περισσότερο μπορεί είτε να μας μεταπείσει είτε να μας εμπλέξει σε μια ορθολογική συζήτηση σχετικά με την απάντηση/λύση ενός ζητήματος. Το τελευταίο είναι ίσως η μεγαλύτερη επιτυχία ενός δοκιμίου!

ΣΥΝΟΨΙΣΗ

Από όσα ειπώθηκαν πιο πάνω γίνεται σαφές ότι η παραγωγή φιλοσοφικού λόγου δεν μπορεί να είναι ούτε έκθεση ιδεών αλλά ούτε και ένα απλό αράδιασμα γνώσεων. Επίσης γίνεται σαφές, ότι η καλλιέργεια της ικανότητας για αυτοδύναμη σκέψη, αυτοδύναμη αναζήτηση απαντήσεων με ορθολογικά μέσα, είναι εκείνη η κεντρική αρετή από την οποία εξαρτώνται και μέσω της οποίας εξασφαλίζονται εν τέλει όλες οι άλλες απαιτούμενες ποιότητες. Μια ζωντανή, κινητοποιημένη σκέψη θα ανακαλέσει τις γνώσεις που χρειάζεται για να επεξεργαστεί ερωτήματα, δεν θα αποκλίνει από το σκοπό της, θα μπορεί να αναγνωρίζει τυχόν κενά και αδυναμίες των βημάτων που επιχειρεί και θα αναζητεί τρόπους να τα διορθώσει. Μια τέτοια σκέψη είναι πάντα αβίαστα πρωτότυπη.